

تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه ی سوم ابتدایی سال ۱۳۹۷، بر اساس روش ویلیام رومی

شوبو عبدالملکی^{۱*}، سارینا مرادی^۲، رویا زینت زاده^۳، ژیل احمدی^۴

sh_maleki88@yahoo.com

۱ دکترای مدیریت آموزشی و مدرس دانشگاه فرهنگیان کردستان

sarinamoradi1996@yahoo.com ۲ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، ایران

royazinat zadeh@gmail.com ۳ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، ایران

zhilaahmadi7878@gmail.com ۴ دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کردستان، ایران

خلاصه

هدف از تحقیق حاضر، تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم ابتدایی بر اساس تکنیک ویلیام رومی به منظور تعیین میزان جذابیت یادگیری و ضریب درگیری ذهنی فراگیران در متن، تصاویر و فعالیت های آن در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ بود. جامعه آماری مورد بررسی در این تحقیق، کتاب مطالعات پایه ی سوم ابتدایی بود. نتایج حاصل از تحقیق نشان می دهد که متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه ی سوم با ضریب درگیری، ۰/۲۱/متنی غیرفعال است. تصاویر کتاب با ضریب درگیری، ۰/۵/ بیانگر فعال بودن تصاویر است که زمینه فعال بودن در دانش آموزان را ایجاد می کند. همچنین با تحلیل فعالیت های کتاب ضریب فعالیت محور بودن کتاب، ۰/۸۶/ به دست آمد که نشان از فعالیت محور بودن کتاب است.

کلیدواژه ها: تحلیل محتوا، کتاب مطالعات اجتماعی، دوره ابتدایی، تکنیک ویلیام رومی

Content Analysis of Social Studies textbooks Third Grade Elementary School, 2018 edition, Based on William Rummy's Technique

Abstract

The aim of the present study was analyzing the text content and images of Social Studies

textbook of third grade elementary school, 2018 edition, based on William Rummy's technique in order to determine the rate of learning absorption and the extent of students' mental conflict in the text, images and activities.

*sh_maleki88@yahoo.com نویسنده مسئول^۱

The used methodology in this study was content analysis. The research population was Social Studies textbook, 2018 edition of third grade elementary school. The findings revealed that text engagement rate was 0.21, which indicated that this textbook wasn't written in an active manner. The engagement rate of images was 0.5 and this showed that the pictures of the textbook involved the students in learning. In activity based index-analysis of the textbook, the engagement rate of 0.86 indicated that it was activity-based.

Keywords: Content Analysis, Social Studies, Grade Elementary, William Rummy's Technique

مقدمه

آموزش دوره ابتدایی در حکم مبنا و اصل همه آموزش ها مطرح است و در واقع زیربنای نظام آموزشی به شمار می آید؛ از این رو توجه به این دوره از اهمیت ویژه برخوردار است. یکی از دروسی که به طور مستقیم به آموزش مهارت های اجتماعی ارتباط دارد، درس مطالعات اجتماعی است. این درس ابتدا در سال ۱۹۱۶ در کشور آمریکا با هدف آماده کردن افراد جوان به عنوان شهروندانی تاثیرگذار به وجود آمد و در سال ۱۹۲۱ مشروعیت قانونی یافت و موقعیت آن تثبیت شد.[5]. در ایران نیز هرچند از سال ها قبل درس مطالعات اجتماعی با عنوان های گوناگون در برنامه درسی وجود داشته است، اما پس از اصلاحات سال ۱۳۶۸، بحث های مربوط به عنوان درس مطالعات اجتماعی از سال ۱۳۷۲ به بعد در دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب در دوباره اوج گرفت و مؤلفان بر ضرورت یکپارچه کردن درس های تاریخ، جغرافی و تعلیمات مدنی در دوره ابتدایی تأکید کردند.[6].

هدف های برنامه درسی پس از نیاز سنجی، تعیین می شوند. در واقع هدف نیاز ها، کاستی ها و خلا ها را نشان می دهد و به قصد پاسخگویی به آن ها هم تعیین می شوند. می توان گفت اگر در تعیین هدف ها دقت عملی و آموزشی لازم انجام گیرد، نیازهای آموزشی تامین می شوند.[7]. برنامه ریزانی که حال نگر و آینده نگر هستند مهم ترین وظیفه نظام آموزشی مدرسه ای را تواناسازی دانش آموزان برای سازگاری با تغییر و تحولات اجتماعی می دانند و می خواهند دانش آموزان را به نحوی آماده کنند تا از عهده تحولات سریع در یک جامعه برآیند. اینان موضوعاتی نظیر مطالعات جهانی، زبان های جدید و زنده، آموزش کامپیوتر و مطالعات محیطی را در اولویت قرار داده و همواره آماده اند تا کتاب درسی و محتوای آن را مطابق تحولات اجتماعی و مقتضیات زمان تغییر دهند. آنان نقش اصلی نظام آموزشی را زمینه سازی تغییرات اجتماعی برای ساختن یک جامعه بهتر می دانند.[4].

نظام های آموزشی دروندادهایی دارند؛ یکی از مهم ترین آن ها که همزمان در اختیار فراگیر و معلم قرار می گیرد و معیاری برای سنجش یادگیری فراگیران محسوب می شود؛ کتاب های درسی می باشد. کتاب های درسی قادر خواهند بود تا سبب یادگیری بهتر و عمیق تر دانش آموزان شده و نقشه راهی برای آموزش کارآتر معلمان به شمار آید.[10].

اهمیت دوره ابتدایی از این جهت جلوه می کند که خصوصیات و نیازهای دانش آموزان در این دوره در مقایسه با مقاطع دیگر نمودی مثبت و سازنده دارد و این پیشرفت و سازندگی هم در نزد خود دانش آموز و هم در نزد والدین و معلمان ظاهر آشکاری دارد. رشد و توجه به نیاز های او مانند هر دوره دیگری دارای وظایف و تکالیف مشخصی است. بدیهی است که اگر دانش آموزان از عهده این تکالیف و وظایف برآیند، به پختگی لازم در رشد و پیشرفت دست خواهند یافت و در غیر این صورت دانش آموز رفتار ناپخته و رشدنکرده ای را از خود نشان می دهد.[1].

محتوای انتخاب شده باید از درجه بالایی اهمیت برخوردار باشد. آراء، مفاهیم، اصول و تعمیم های اساسی باید به منظور تحقق هدف های برنامه درسی در محتوا طرح شوند. همچنین محتوا باید باعث رشد توانایی ها، مهارت ها و گرایش های دانش آموزان شود. ((تابا)) خاطر نشان می سازد که نباید محتوا را صرفا براساس جنبه های شناختی انتخاب کنیم؛ بلکه به ابعاد عاطفی نیز باید توجه شود.[7].

ضرورت و اهمیت تناسب محتوا با نیازها و علایق دانش آموزان از آن رو که یادگیری اساساً فرایندی است که مستلزم کوشش و تلاش فراوان است و تداوم چنین تلاشی تنها رهین علاقه و رغبت دانش آموزان به محتوای درسی می باشد. به همین دلیل بسیاری از روانشناسان و متخصصان تعلیم و تربیت بر آنند که با شناسایی رغبت ها، علایق و نیازهای دانش آموزان با شایستگی و کفایت، محتوا را تا حد زیادی فزونی بخشند. [4]، [11]، [3] در پژوهش های خود محتوای کتاب های جدیدالتالیف دوره ابتدایی را از زوایای مختلفی نظیر اسناد بالا دستی، مؤلفه های فراشناخت، اثربخشی مؤلفه های برنامه درسی مورد تحلیل قرار داده و به نتایج مختلفی دست یافتند. در ذیل به بخشی از این نتایج اشاره شده است:

هاشمی پور (۱۳۹۲) مشخص کرد: محتوای کتاب در ایجاد پرورش استدلال، منش تفکر، روش های مناسب برای پاسخگویی و طرح پرسش مناسب، موفق ولیکن در ایجاد کسب مهارت حل مسئله و نتیجه گیری در دانش آموزان ششم ابتدایی ناموفق بوده است. علیزاده (۱۳۹۲) نتیجه گرفت: که میزان توجه به هریک از مؤلفه های سواد مالی و اقتصادی در محتوای کتاب های درسی متفاوت است؛ ضمناً به مؤلفه های سواد اقتصادی بیشتر از سواد مالی پرداخته شده است. وندی اسکات و سها یانگ^۱ در مقاله ای تحت عنوان استانداردهای ضروری دانش، مهارت و نگرش برای زندگی دموکراتیک: یک تحلیل محتوایی از استانداردهای ویرجینیا^۲ آموزش و مطالعات اجتماعی کتاب های درسی نتیجه گرفتند: از تجزیه و تحلیل محتوای تعلیمات اجتماعی کشف می شود؛ که کتاب های درسی و استانداردهای یادگیری ایالت ویرجینیا برای تعلیمات اجتماعی، فرهنگ شهروندی منطبق بر نیازهای منحصر به فرد دانش آموزان طرد شده است. این یافته ها تایید می کند، پژوهش های قبلی را که نشان میدادند؛ که تعلیمات اجتماعی کتاب های درسی و استانداردهای دولتی بر احقاق حقوق فردی و فلسفه لیبرالیسم، آرمان بدنی جمع و فلسفه کلاسیک جمهوریت بر اساس شور و مشورت اقدام جامعه است. فقدان محتوا که نمونه معتبر برای دانش آموزان به حاشیه رانده شده در روایت دموکراسی آمریکایی را فراهم می کند. [15].

گنجاندن اطلاعات متعدد در کتاب های درسی، رویکرد حافظه پروری، یادگیری سطحی، محتوای غیرفعال، عدم توجه به کاربردی بودن مطالب کتاب های درسی و توجه بیش از حد به کسب نمره، همواره از مسائل عمده در نظام آموزش و پرورش کشور ما بوده اند. در نظام های آموزشی که هدف آنها بالا بردن نمرات دانش آموزان است، آنچه که باید به آنان آموخته شود مورد غفلت قرار می گیرد. آتکین معتقد است "اگر دانش آموزی در حفظ کردن واژه های علمی و فرمول ها موفق است، او پیشرفت می کند و در آزمون های ورودی دانشگاه ها پذیرفته می شود؛ چنین آموزشی برای ادامه تحصیل خوب است نه برای آماده شدن در زندگی واقعی." گیبز و فاکس^۳ همچنین آن ها به نقل از ویلیام اشمیت^۴ بیان می کنند "آنچه ما به دانش آموزان یاد می دهیم به وسعت یک کیلومتر اما به عمق یک سانتی متر است و معلمان هم بیشتر مایلند اطلاعات را در کلاس ها تکرار کنند و کمتر به عمق یادگیری می اندیشند." [9].

محتوای برنامه درسی از نظر نقشی که در تحقق اهداف ایفا می کند، از اهمیت خاصی برخوردار است. از آنجا که برنامه ریزی، تدوین، تغییر و روزآمد کردن کتب درسی یکی از الزامات نظام آموزشی است تحلیل و بررسی علمی آن اهمیت خاصی پیدا می کند. این تحلیل به دست اندر کاران و مؤلفان کتاب های درسی کمک می کند تا در هنگام تدوین، گزینش و انتخاب محتوای کتاب های درسی، دقت بیشتر نموده تا ضمن تسهیل یادگیری، زمینه ی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را فراهم آورند؛ در حقیقت، تحلیل محتوا کمک می کند تا مفاهیم، اصول، نگرش ها، باور ها و کلیه اجزای مطرح شده در قالب درس های کتاب، مورد بررسی علمی قرار گیرند. [12]. با تحلیل محتوا، نقاط ضعف محتوا آشکار تر شده، ضرورت پیروی یا ایجاد یک برنامه استاندارد، بیشتر احساس می شود. کشورهای موفق در آزمون تیمز، کشورهایی بوده اند که در زمینه تدوین استانداردهای آموزشی یا چارچوب برنامه درسی، پیشگام بوده اند. [2]. از طریق تحلیل محتواست که می توان به ویژگی های یک کتاب درسی پی برد و ضعف ها را در محتوای کتاب های درسی شناسایی و معرفی نمود. از سوی دیگر، با توجه به اینکه نظام آموزش و پرورش ایران از نوع متمرکز است، اغلب وقت کلاس به کتاب های درسی اختصاص پیدا می کند و همه آموخته های دانش آموزان براساس کتاب درسی سنجیده می شود؛ پس در کشور ما به لحاظ اهمیت و جایگاه کتاب درسی تحلیل محتوا ضرورت بیشتری پیدا می کند. [9].

¹ Wendy Scott and Young Hee Su

² Virginia

³ Gibbs & Fox

⁴ William Schmidt

توجه به نیازهای فراگیران از مسائل انکار ناپذیر فرایند برنامه ریزی و آموزش است. لذا؛ با توجه به اهمیت و ضرورت مسئله مطرح شده ، محقق در صدد آن است تا محتوای کتاب درسی مطالعات اجتماعی پایه سوم سال تحصیلی ۹۸-۹۷ را با تکنیک های ویلیام رومی بررسی نماید.

سوالات تحقیق

- ۱- آیا میزان به کارگیری شیوه ارائه فعال در متن کتاب مطالعات اجتماعی کلاس سوم بر اساس تکنیک ویلیام رومی در حد مطلوبی قرار دارد؟
- ۲- آیا تصاویر کتاب مطالعات اجتماعی کلاس سوم به شیوه فعال بر اساس تکنیک ویلیام رومی ارائه شده است؟
- ۳- محتوای کتاب مطالعات اجتماعی کلاس سوم تا چه حدی بر فعالیت محوری تاکید دارد؟

روش تحقیق

تحلیل محتوای تحقیق صورت گرفته از نوع توصیفی (پرداختن به ویژگی های محتوای آشکار کتاب درسی) است. روش آن، روش تحلیل محتوا بر اساس تکنیک ویلیام رومی است. در این تحقیق، واحد تحلیل در بخش تحلیل متن، متن و واحد ثبت، جمله، در بخش تحلیل تصاویر نیز واحد تحلیل، تصویر و در فعالیت محور بودن کتاب، واحد تحلیل، فعالیت های کتاب است. جامعه آماری تحقیق ، کتاب مطالعات اجتماعی کلاس سوم سال تحصیلی ۹۸-۹۷ می باشد.

ویلیام رومی برای ارزشیابی متن، حداقل صفحات انتخاب شده را ۱۰ صفحه و تعداد جملات شمارش شده در هر صفحه را ۲۵ جمله تعیین کرده است؛ همچنین برای ارزشیابی تصاویر، حداقل ۱۰ تصویر از کل کتاب و به منظور تعیین شاخص درگیری میزان فعالیت های کتاب نیز حداقل ۱۰ صفحه از کل کتاب را پیشنهاد داده است. [8]. نمونه انتخاب شده در بخش تحلیل متن کتاب، کل کتاب بود و در هر درس، تمامی جملات پشت سر هم مورد تحلیل قرار گرفت و کدگذاری شدند. در بخش تصاویر نیز ۲۰ تصویر از کل کتاب انتخاب و کدگذاری گردید. در بخش تحلیل فعالیت محور بودن کتاب نیز به تصادف پانزده صفحه از کل کتاب انتخاب شد و تعداد فعالیت ها مورد شمارش قرار گرفت.

کدگذاری متن درس: جملات در مقوله های غیر فعال شامل: a(بیان حقیقت)، b(بیان نتایج یا اصول کلی)، c (بیان تعاریف)، d(سوال هایی که پاسخ آن ها در متن وجود دارد) و مقوله های فعال شامل: e(سوال هایی که پاسخ آنها بعد از خواندن متن می باشد)، f(بیان نتایج توسط خود دانش آموز)، g(سوال های عملی) و h(سوال هایی به منظور جلب توجه).

تعیین ضریب درگیری ذهنی متن با فرمول زیر:

$$\text{ضریب درگیری ذهنی متن} = \frac{s+f+g+h}{a+b+c+d}$$

کد گذاری اشکال و تصاویر: تحلیل تصاویر و دسته بندی آن ها از a(به منظور توضیح موضوع)، b(انجام فعالیت توسط خود دانش آموز)، c(روش فراهم کردن وسایل برای انجام فعالیت) و d(تصاویری که در هیچکدام از مقوله های زیر نمی گنجد) .

محاسبه ضریب درگیری تصاویر با توجه به فرمول مقابل:

$$I = \frac{b}{a}$$

شاخص درگیری فعالیت محور بودن کتاب: برای محاسبه شاخص درگیری در فعالیت محور بودن کتاب، ابتدا ۱۵ صفحه از متن را به صورت تصادفی انتخاب کرده و تعداد فعالیت های صفحات انتخاب شده، شمارش و سپس تعداد فعالیت ها تقسیم بر تعداد کل صفحات شد.

پایایی: به منظور سنجش پایایی نتایج تحلیل، ۸۵٪ از متن و کل تصاویر تحلیل شده قبلی، دوباره مورد قرار تحلیل گرفت و توافق درصد دو کدگذار مشخص شد. در تحلیل بخش متن، درصد توافق بین دو کدگذار ۸۳٪ بود در تصاویر، درصد توافق ۹۰٪ و در بخش فعالیت های کتاب درصد نیز، توافق ۸۶٪ محاسبه شد.

تفسیر داده ها بر طبق روش تحلیل ویلیام رومی: ویلیام رومی برای تفسیر نتایج بیان می کند که ضریب درگیری به دست آمده اگر بین ۰/۴ تا ۱/۵ باشد خوب است و کتاب مورد نظر، کتاب فعالی است. ولی اگر ضریب درگیری کمتر از ۰/۴ باشد، کتاب غیرفعال است و بالاتر از ۱/۵ نیز کتاب بیش از حد به فعالیت پرداخته و کتاب مناسبی نیست. [14].

جدول ۱. تفسیر داده ها بر اساس شاخص های به دست آمده

شاخص	نتیجه
۰	عدم درگیری ذهنی فراگیر
۱	معرف مشارکت درگیری فکری فراگیر
بالاتر از ۱	نیازمند تحلیل و تفکر
کمتر از ۱	دعوت به پژوهش کمتر
کمتر از ۰/۴	مطالب تلقینی و حفظی
بزرگتر از ۱/۵	سوالات کاوشگرانه

یافته های تحقیق

یافته های پژوهش بر اساس یافته های جدول شماره ۱، تعداد مقوله های غیرفعال متن کتاب ۱۱۰ مورد و تعداد مقوله های فعال ۲۴ مورد است. بر اساس فرمول تعیین ضریب درگیری در الگوی ویلیام رومی، تعداد مقوله های فعال بر مقوله تعداد های غیر فعال تقسیم شد و ضریب درگیری محاسبه شد که ضریب درگیری به دست آمده بین ۰/۴ و ۱/۵ بود؛ این ضریب (۰/۲۱) نشان می دهد متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه ی سوم ابتدایی به شیوه فعالی نوشته نشده و است درگیری میزان با متن، نسبتاً کم است. بر اساس یافته های جدول شماره ۲، تعداد تصاویر کتاب فعال در صفحات مورد بررسی، ۶ مورد و تعداد غیرفعال تصاویر ۱۲ مورد است که نشان می دهد تعداد تصاویر نسبت فعال، غیر به تصاویر فعال کمتر است. بر اساس تعیین فرمول ضریب درگیری در الگوی ویلیام رومی، مقوله تعداد های فعال تصاویر بر تعداد های مقوله غیر فعال تقسیم شد و ضریب درگیری محاسبه شد که ضریب به دست درگیری آمده از ۰/۴ بیشتر بود؛ این ضریب (۰/۵) نشان می دهد که تصاویر کتاب مطالعات اجتماعی پایه ی سوم ابتدایی به شیوه فعالی تنظیم شده ولی ضریب درگیری چندان بالا نیست. برای تعیین فعالیت محور بودن کتاب، تعداد فعالیتها در صفحات نمونه، شمارش شد و بر تعداد کل تقسیم صفحات شد. در ۱۵ صفحه

مورد بررسی، ۱۳ فعالیت گنجانده شده بود. جدول شماره ۳ نشان می دهد که درگیری ضریب به دست آمده ۰/۸۶ است که تعیین می کند کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم ابتدایی فعالیت محور است.

جدول ۲. نتایج حاصل از بررسی مقوله متن درس

H	G	F	E	D	C	B	A	ردیف
۰	۰	۱	۷	۱	۰	۰	۷	درس ۲ صفحه ۴-۵
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴	درس ۳ و ۴ صفحه ۷-۱۲
۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱۲	درس ۵ تا ۹ صفحه ۱۵-۲۷
۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱۰	درس ۱۰ صفحه ۳۰ و ۳۱
۰	۰	۱	۰	۳	۱	۰	۹	درس ۱۱ تا ۱۳ صفحه ۳۴-۴۰
۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱۲	درس ۱۴ و ۱۵ صفحه ۴۵-۴۷
۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱۲	درس ۱۶ و ۱۷ صفحه ۵۰ تا ۵۲
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۹	درس ۱۷ تا ۱۹ صفحه ۵۲ تا ۶۱
۰	۰	۷	۰	۱	۰	۰	۷	۲۰ تا ۲۳ صفحه ۶۴ تا ۷۰
۰	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۱۰	درس ۲۳ صفحه ۷۴ و ۷۵
۰	۰	۱۶	۸	۵	۳	۰	۱۰۲	مجموع
$\frac{E+F+G+H}{A+B+C+D} = \frac{8+16}{102+3+5} = \frac{24}{110} = 0/12$								

جدول ۳. بررسی میزان فعال بودن تصاویر کتاب

فراوانی	D	C	B	A	دسته بندی
					تصویر

۱	-	+	-	-	نمودار صفحه ۶
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۱۴
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۲۶
۱	-	+	-	-	تصویر صفحه ۳۲
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۳۸
۱	-	-	+	-	تصویر صفحه ۴۵
۱	-	-	+	-	تصویر صفحه ۵۱
۱	-	-	+	-	تصویر صفحه ۶۴
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۶۹
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۷۵
۱	-	-	-	+	تصویر ۱ صفحه ۴
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۸
۱	-	-	-	+	تصویر ۲ صفحه ۱۵
۱	-	-	+	-	تصویر صفحه ۳۵
۱	-	-	-	+	تصویر ۲ صفحه ۱۸
۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۲۴
۱	-	-	-	+	تصویر ۱ صفحه ۴۰
۱	-	-	+	-	تصویر صفحه ۴۸

۱	-	-	-	+	تصویر صفحه ۵۲
۱	-	-	+	-	تصویر صفحه ۷۱
۲۰	۰	۲	۶	۱۲	فراوانی
$\cdot / 5 = \frac{6}{12} = \frac{B}{A}$					

جدول ۴. بررسی میزان فعالیت محور بودن کتاب

تعداد فعالیت A	میانگین (21 صفحه)
0	21
0	21
1	11
0	12
1	11
1	21
1	20
0	21
0	12
0	11
2	16
0	11

2	16
0	62
2	62
22	فراولی
$\frac{A}{N} = \frac{13}{15} = 0/86$	

بحث و نتیجه گیری

نخستین یافته این تحقیق با توجه به جدول شماره ۲، حاکی از آن است که متون کتاب درسی مطالعات اجتماعی کلاس سوم سال تحصیلی ۹۸-۹۷ مبتنی بر غیرفعال و غیرپویا است. پس بر اساس تفسیر نتایج در الگوی رومی می توان نتیجه گرفت که کتاب، فراگیران را درگیر در یادگیری نمی کند و متن کتاب به روش فعالی نوشته نشده است. ضریب درگیری در متن های بررسی شده ۲۱/۰ است که بر اساس جدول شماره ۱، کمتر از ۴/۰ است و معرف متون داستانی و حکایت ها، مسائل حفظی و حقایق و تعاریف که عمدتاً دعوت به تلقین می کنند و نیازمند چالش فکری کمتری هستند. با تحلیل محتوای متن کتاب مطالعات اجتماعی پایه ی سوم ابتدایی متوجه شدیم که یکی از دلایل ضریب درگیری پایین متن کتاب، این است که حقایق و مفاهیم زیادی در متن ارائه شده و در بیان این حقایق و مفاهیم از روش های انتقال مستقیم استفاده شده است که تعداد مقوله های غیر فعال متن را افزایش داده و باعث پایین آمدن ضریب درگیری شده است؛ پس به منظور افزایش ضریب درگیری با متن، لازم است از حجم حقایق و مفاهیم کتاب، کاسته شود و جهت ارائه آنها از روش های فعال استفاده شود. زیرا اگر کتاب، فعالیت محور ولی حجم حقایق و مفاهیم مطرح شده در آن زیاد باشد، ضریب درگیری با متن، کاهش پیدا می کند.

دومین یافته این تحقیق با توجه به جدول شماره ۳، نشان داد که ضریب درگیری دانش آموزان در مقوله تصاویر عدد ۵/۰ است که فعال و پویا تشخیص داده شده است و به فراگیران کمک می کند ذهنی کنکاشگر داشته باشند. پس بر اساس تفسیر نتایج در الگوی رومی و جدول شماره ۱، می توان نتیجه گرفت که تصاویر کتاب می تواند فراگیران را درگیر در یادگیری کند. پس نتیجه می گیریم تصاویر نیز نقش مهم در کتاب های درسی و دارند لازم است مؤلفان کتاب های درسی تنها از تصاویر برای انتقال اطلاعات استفاده نکنند و به منظور درگیر نمودن دانش آموزان در یادگیری، تصاویری را در کتاب ها قرار دهند که دانش آموزان را درگیر در یادگیری کند. این نتیجه، اهمیت تصاویر در کتاب های درسی را برای معلمان هم آشکار می سازد و این نکته را بیان می کند که باید در تدریس به تصاویر و نقش فعال آنها در یادگیری توجه خاصی داشته باشند.

سومین یافته این تحقیق با توجه به جدول شماره ۴، میزان فعالیت محور بودن کتاب مطالعات درسی را نشان می دهد که عدد ۸۶/۰ به دست آمد که براساس جدول شماره ۱، شاخص عددی بالاتر از ۴/۰ است و بیانگر فعالیت محور بودن کتاب درسی است و باعث درگیری ذهنی فراگیر و نیازمند تحلیل و تفکر است. فعالیت محور بودن کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم ابتدایی دلیل بر این است که تعداد فعالیت های پیش شده بینی در نمونه مورد بررسی نسبت به حجم کل نمونه، مناسب بوده است ولی جهت افزایش ضریب درگیری، لازم است فعالیت های بیشتری در کتاب گنجانده و در عین حال از حجم مطالب ارائه شده هم کاسته شود. با کاستن از مطالب حجم و افزایش فعالیت های کتاب می توان کتاب درسی مناسب تری تألیف نمود. گنجانیدن اطلاعات

زیاد در کتاب های درسی به دانش آموزان چندان کمکی نمی کند و تنها باعث یادگیری سطحی می شود که امروزه مورد توجه نیست. فعالیت های متعدد و متنوعی را می توان در کتاب های درسی قرار داد تا از طریق آنها مهارت های فکری و حل مسأله دانش آموزان، تقویت شود. بر اساس استانداردهای ریاضیات، لازم است در کتاب های درسی به حل مسأله، مهارت های فکری و یادگیری فعال اهمیت خاصی داده شود. [13].

منابع

۱. افضل خانی، مریم. (۱۳۹۶). تحلیل محتوای کتب مطالعات اجتماعی جدید التالیف دوره ابتدایی (فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار) زمستان ۱۳۹۶ صص: ۲۴-۹.
۲. بدریان، عابد؛ رستگار، طاهره (۱۳۸۵). مطالعه تطبیقی استانداردهای آموزش علوم دوره آموزش عمومی ایران و کشورهای موفق در آزمون تیمز. ارائه شده در همایش نوآوری در برنامه درسی دوره ابتدایی. www.civilica.com
۳. علیزاده، لیلا. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب های درسی ریاضی و تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی براساس مؤلفه های سواد مالی و اقتصادی؛ پایان نامه کارشناسی ارشد در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
۴. فتحی، کوروش. (۱۳۸۸). اصول برنامه ریزی درسی. تهران: ایران زمین.
۵. گوازی، آرش. (۱۳۸۷). مطالعه تطبیقی - تحلیلی شیوه انتخاب و سازماندهی محتوای برنامه درسی مطالعات اجتماعی و آموزش شهروندی در مقطع آموزش ابتدایی ایران با سوئد، تربیت شهروند آینده. فصلنامه نوآوری های آموزشی، ۷(۲۵)، ۴۸-۱۱.
۶. محمودی، محمدتقی. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کتاب درسی تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی تحصیلی از منظر نوع رویکرد آموزش شهروندی. فصلنامه پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۸(۲۱)، ۹۶-۱۰۸.
۷. ملکی، حسن. (۱۳۸۹). مبانی برنامه ریزی درسی آموزش متوسطه. تهران: سمت.
۸. معروفی، یحیی؛ یوسف زاده، محمدرضا. (۱۳۸۹). تحلیل محتوا در علوم انسانی (ویرایش دوم). همدان: انتشارات سپهر دانش.
۹. نصیری نیا، شهاب و شراره صادقی، ۱۳۹۶، تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمان پایه پنجم ابتدایی براساس تکنیک ویلیام رومی و حیطه شناختی بلوم، اولین همایش ملی علوم اجتماعی، علوم تربیتی، روانشناسی و امنیت اجتماعی، تهران، دانشگاه آل طه - معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری کل استان البرز، www.civilica.com/Paper-SPES01-SPES01_121.Html
۱۰. نوریان، محمد. (۱۳۹۴). تحلیل برنامه های درسی دوره ابتدایی ایران؛ انتشارات گویش نو.
۱۱. هاشمی پور، طاهره سادات. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب تفکر و پژوهش پایه ششم ابتدایی؛ پایان نامه کارشناسی ارشد خود در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
۱۲. یارمحمدیان، محمدحسین. (۱۳۸۱). اصول برنامه ریزی درسی. تهران: انتشارات یادواره کتاب.

13. Confrey, J. (2007). Tracing the evolution of mathematics content standards in the United States: Looking back and projecting forward towards national Standards. A paper prepared for the Conference on K-12 Mathematics Curriculum Standards.

14. Rummy, W. (1968). Inquiry techniques for teaching science. Publisher: Prentice Hall.

15. Wendy Scott, Young Hee Suh.(2015). Standardizing the Essential Knowledge, Skills, and Attitudes for Democratic Life: A content Analysis of Virginia Standards of Learning and Social Studies Textbooks.